

2017-04-26

EU:s regler¹ för hantering av invasiva främmande arter av unionsbetydelse – frågor och svar²

Bakgrund

En av de viktigaste åtgärderna för att bromsa minskningen av biologisk mångfald är att stoppa och begränsa spridningen av invasiva främmande arter.

Den 1 januari 2015 trädde en EU-förordning om invasiva främmande arter i kraft och sedan augusti 2016 finns det en unionsförteckning över vilka arter som måste begränsas i alla EU:s medlemsländer.

Frågor och svar

1. Vad är invasiva främmande arter?

Främmande arter är växter, djur, svampar och mikroorganismer som med människans hjälp tagit sig över ekologiska barriärer och har etablerat sig på platser utanför sitt naturliga utbredningsområde. Många främmande arter har medvetet tagits in i EU för att de är fina att se på, gör nytta eller har ett kommersiellt värde, exempelvis som prydnadsväxter, mat eller som husdjur. Andra arter har kommit hit av misstag - de följer med i andra varor, i transporter och i godscontainers. Det finns just nu mer än 12 000 främmande arter i Europa, medan det i Sverige finns drygt 2200 arter.

Arterna kan bli invasiva, dvs. ta över en miljö eller konkurrera ut inhemska arter, om den nya miljön saknar det som i artens normala miljö håller den tillbaka, t ex rovdjur, brist på mat eller konkurrens med andra arter. De här arterna orsakar betydande skada för biologisk mångfald, människors hälsa och ekonomin. Uppskattningsvis 10-15 % av de främmande arterna som kommer till Europa blir så småningom invasiva. Sverige har fram till nu varit relativt förskonat från invasiva främmande arter, men med ökad globalisering, handel och klimatförändringar kommer risken att fler främmande arter kan bli invasiva att öka.

¹ EU:s förordning nr 1143/2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter samt unionsförteckningen över vilka arter som omfattas av förordningen.

² Detta dokument är en översättning av [EU-kommissionens frågor och svar från 2016-07-13](#) kompletterad med information av relevans för Sverige.

De arter som utan mänsklig inblandning kommer in i Europa till följd av klimatförändringarna betraktas inte som främmande arter eftersom de inte tagit sig över ekologiska barriärer och inte heller etablerat sig i en för arten helt ny miljö. Det är fråga om en naturlig anpassning.

2. Varför behöver vi hantera invasiva främmande arter?

Invasiva främmande arter är ett av de största hoten mot biologisk mångfald. De kan också orsaka betydande ekonomisk skada och ha negativ påverkan på människors hälsa. Kostnaderna i Europa bedöms uppgå till minst 12 miljarder Euro per år. Det är kostnader för hälsovård och djurhälsa, skördeförluster, förluster i fiskbestånd, förstörd infrastruktur, hindrad sjöfart på floder och negativa effekter på skyddade arter. Dessa kostnader förväntas att öka snabbt eftersom invasiva främmande arter sprider sig snabbt och det kontinuerligt kommer in nya främmande arter i EU.

Med den nya EU-förordningen införs ett omfattande system för hela EU för att tackla problemet. Utgångspunkten är en *förteckning över invasiva främmande arter av unionsbetydelse*. Det är en förteckning över prioriterade arter för vilka det bedöms nödvändigt med EU-åtgärder för att kunna hindra, minimera och mildra de negativa effekter som de medför. Eftersom invasiva främmande arter inte tar hänsyn till administrativa gränser mellan länder och problemet är gränsöverskridande behövs en gemensam EU-reglering för att genomförda åtgärder ska bli effektiva. För arterna på unionsförteckningen måste alla medlemsstater genomföra åtgärder för att: (1) förebygga nya introduktioner (2) främja tidig upptäckt och snabb utrotning av nya förekomster och (3) hantera de arter som redan fått bred spridning. Med andra ord så kan EU-reglerade arter inte längre avsiktligt hållas, transporteras levande, tillåtas föröka sig eller släppas ut. Om en ny population upptäcks så måste den utrotas, men om en art redan har stor spridning i ett medlemsland så ska hanteringsåtgärder sättas in.

3. Hur har unionsförteckningen över invasiva främmande arter tagits fram? Har berörda aktörer konsulterats?

EU-kommissionen har tagit fram förteckningen enligt det tillvägagångssätt som föreskrivs i förordningen. I steg ett sammanställdes befintliga riskbedömningar för invasiva främmande arter. Det vetenskapliga forumet, som består av experter från hela EU, bedömde sedan kvaliteten på riskbedömningarna. På så sätt fick man fram en lista med arter vars riskbedömningar preliminärt uppfyllde förordningens krav. Denna lista presenterades online i februari 2015.

I steg två utvärderades hur väl varje riskbedömning överensstämde med kriterierna för förteckningen över *invasiva främmande arter av unionsbetydelse* enligt artikel 4.3 och 4.6. Detta diskuterades sedan ingående med alla medlemsstaterna i genomförandekommittén³.

Både EU-kommissionen och medlemsstaterna kan begära att en art ska föras upp på unionsförteckningen. Medlemsstaterna hade utrymme att konsultera intressenter och samråda med dem februari-december 2015. Ett utkast av förteckningen över *invasiva främmande arter av unionsbetydelse* skickades sedan till världshandelsorganisationen WTO för granskning. Därefter lämnades den för godkännande till genomförande-

³ <http://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/docs/Workshop%20report.pdf>

kommittéen som röstade ja till förteckningen med kvalificerad majoritet den 4:e december 2015. EU-kommissionen antog listan 13 juli 2016 och den trädde i kraft 20 dagar efter att den publicerades i Europeiska unionens officiella tidning, dvs. den 3 augusti 2016.

4. Varför ska Sverige agera mot arter som inte kan bli invasiva i landet?

Det kan vara så att en listad art är oproblematiske för en region i EU - den kan till och med vara till ekonomisk nytta samtidigt som den inom en annan region i unionen orsakar mycket stor skada. Ett exempel är vattenhyacinten som gör stor skada i de södra delarna av EU, medan den är uppskattad inom trädgårdsnäringen i norra Europa.

Att tillåta undantag för vissa geografiska områden är inte ett alternativ eftersom det bryter mot principerna för EU:s inre marknad. Att en art tas upp på EU-förteckningen är ett resultat av ett gemensamt ställningstagande inom EU att arten behöver regleras. Det går inte att ta hänsyn till regionala skillnader i invasivitet eftersom det inte går att utesluta att en invasiv främmande art sprids när den väl har introducerats i EU. Den kan komma att transporteras till medlemsstater och miljöer där den kan etablera sig. Klimatförändringarna ökar dessutom risken att dessa arter i framtiden blir invasiva i områden där de idag inte utgör något problem för ekosystemet.

5. Unionsförteckningen innehåller främst arter som redan etablerat sig inom EU. Varför är inte arter som inte hunnit etablera sig med i förteckningen?

Den första förteckningen innehåller huvudsakligen arter som redan är etablerade i EU-regionen. De flesta arterna är dock bara etablerade i några av medlemsstaterna och få är etablerade i Sverige. Det är därför nödvändigt att stoppa fortsatt spridning till medlemsstater där de inte redan förekommer och att minimera eller mildra skadorna där de redan är etablerade. För många av de mycket invasiva främmande arter som ännu inte finns i EU, men som uppfyller förordningens krav, har det saknats riskbedömningar. Dock pågår arbetet med riskbedömningar för flera sådana arter. Unionsförteckningen kommer att ses över regelbundet och uppdateras efter behov. I kommande uppdateringar förväntas flera arter som ännu inte finns i EU att komma med. Fokus kommer gå mot att förebygga spridning, vilket är bättre ur miljösynpunkt och mer kostnadseffektivt.

6. Måste medlemsländer med stor spridning av arter på unionsförteckningen utrota dem? Behöver exempelvis Tyskland utrota tvättbjörn, Storbritannien grå ekorre och Sverige signalkräfta?

Medlemsstaterna har inte någon skyldighet att utrota arter på unionsförteckningen som redan har stor spridning i landet. Det är upp till medlemsstaterna att välja och besluta om åtgärder som passar de lokala förutsättningarna. När det t ex gäller tvättbjörn, så är det prioriterat att hindra den från att introduceras i områden där den inte finns än, särskilt till öar eftersom de är extra känsliga mot invasiva främmande arter.

Enligt artikel 19.2 i EU-förordningen över invasiva främmande arter så kan hanteringsåtgärder syfta till utrotning, populationsbegränsning eller inneslutning av arter som är med på unionsförteckningen. Artikel 19.1 säger att dessa åtgärder ska stå i proportion till förväntad påverkan på miljön, vara lämpade för de specifika förhållandena i medlemsstaten och grundas på en kostnads-nyttoanalys. Det är medlemsstaten som fattar beslutet om hanteringsåtgärd när det gäller arter med stor

spridning. Det finns med andra ord ingen skyldighet för Tyskland att utrota tvättbjörn, Storbritannien att utrota grå ekorre eller för Sverige att utrota signalkräfta.

7. Varför saknas några mycket välkända invasiva främmande arter på unionsförteckningen, t.ex. parkslide?

Några välkända invasiva främmande arter är inte med på nuvarande EU-förteckningen, antingen för att det saknades riskbedömningar för dem, att riskbedömningarna som fanns saknat information som krävs enligt förordningen eller för att det saknades underlag för att bevisa att arten uppfyller kriterierna för att listas. Exempelvis så var riskbedömningarna för jätteloka och nilgås inte kompletta när den första unionsförteckningen togs fram, men sedan dess har de uppdaterats. Exempel på arter med en fullständig riskbedömning, men med otillräckliga bevis för att de uppfyller kriterierna för listning enligt artikel 4.3 och 4.6 är parkslide och malörtsambrosia. För den senare var det inte tillräckligt belagt att en listning faktiskt skulle ge tillräcklig effekt. Genomförandekommittén beslutade följaktligen att en listning inte skulle vara tillräckligt effektiv.

8. Blir en invasiv främmande art på unionsförteckningen helt förbjuden? Vad sker t ex med en listad art som är en hotad art i sin ursprungsmiljö? Eller en listad art som har medicinskt värde?

EU-förordningen medger möjlighet till några få undantag med hänsyn till sådana omständigheter. Anläggningar som ägnar sig åt bevarande ex-situ, forskning eller medicinska tillämpningar av arter på EU-förteckningen kommer att kunna ansöka om tillstånd i sin medlemsstat. Listade arter som är hotade någon annanstans kan hållas inom ramen för program för bevarande ex-situ. Det går också att få tillstånd för andra användningsområden, men bara i exceptionella fall om det är av särskilt allmänintresse och socialt eller ekonomiskt motiverat. I alla tillämpliga fall ska hållandet av arten vara begränsad till slutna anläggningar.

9. Kräver förordningen att man avlivar djur?

Förordningen innebär inte någon absolut skyldighet att avliva djur. Det är upp till medlemsstaterna att välja de åtgärder som passar bäst. När en art på unionsförteckningen för första gången upptäcks i en ny miljö så måste den permanent och snabbt avlägsnas. Att agera snabbt är det bästa sättet att hindra etablering och fortsatt spridning av exemplar av invasiva främmande djur av unionsbetydelse där de inte ännu etablerat sig. Det förhindrar onödigt lidande hos djur, är oftast effektivare och kostar mindre än att sätta in åtgärder i ett senare skede. När invasiva främmande arter av unionsbetydelse redan har fått stor spridning så har medlemslandet skyldighet att hantera arten och stoppa spridning. Det är upp till varje medlemsstat att välja lämpliga metoder för permanent avlägsnande och hantering. Listade arter kan fångas levande och tillåtas fortsätta leva vidare inom en sluten anläggning, t.ex. en djurpark, förutsatt att reproduktion och spridning förhindras.

10. Är ägare av sällskapsdjur tvingade att göra sig av med djuret, enligt förordningen?

Nej, privatpersoner som lagligt redan äger sällskapsdjur har möjlighet att behålla sitt djur under hela dess livslängd förutsatt att djuret hålls i en innesluten miljö och hindras att fööka sig. Förordningens avsikt är att fasa ut de listade arterna stegvis. För

närvarande är gulbukad vattensköldpadda den enda av de listade arterna som tillåts som sällskapsdjur i Sverige. Enligt den svenska djurskyddslagstiftningen respektive jaktlagstiftningen är ingen av de övriga arterna på unionsförteckningen tillåtna att hållas som sällskapsdjur.

11. Vad innebär de nya EU-reglerna för kommersiella lager av djur och växter? Hur blir det t.ex. för djuraffärer och handelsträdgårdar?

Förordningen har övergångsbestämmelser för kommersiella lager. Kommersiella ägare har två år på sig från att förteckningen träder i kraft att tömma sina lager t.ex. genom att sälja av listade arter eller att överlåta dem till verksamheter som har tillstånd att fortsätta hålla arterna. Under det första året, har kommersiella ägare rätt att sälja av arter på unionsförteckningen till icke-kommersiella ägare som får ha dessa arter under deras livslängd. Dock under förutsättning att de transporteras och hålls inneslutna. Ägaren måste vidta nödvändiga åtgärder för att förhindra reproduktion och rymning.

12. Vad gäller för privatpersoner som har invasiva främmande växter av unionsbetydelse i sin trädgård? Många känner inte till namnen på alla sina växter och än mindre om de är listade eller inte.

Växter som är vanligt förekommande i trädgårdar kommer att betraktas som etablerade eftersom det är mycket svårt att förhindra att de förökar och sprider sig (t.ex. frön som flyger i luften). Medlemsstaterna måste genomföra lämpliga åtgärder för att hantera spridningen t ex kunskaphöjande informationskampanjer.

13. Vad ska jag göra om jag upptäcker en invasiv främmande art av unionsbetydelse?

Medlemsstaterna måste utveckla ett lämpligt övervakningssystem för de listade arterna. Rapporter och tips från allmänheten kommer att spela en viktig roll i övervakningssystemet. Privatpersoner som hittar en listad art rekommenderas att rapportera det till de myndigheter som har ansvar för frågan. I Sverige bör rapportering ske till Artportalen, www.artportalen.se, och om det är möjligt att dokumentera fyndet med ett fotografi skall detta bifogas rapporten (djur kan vara svårt att hinna fota). Om fyndet är bekräftat (dvs. det är klarlagt att arten är korrekt identifierad) får berörd markägare avlägsna invasiva främmande växter av unionsbetydelse på lämpligt sätt. Privatpersoner får oskadliggöra invasiva främmande arter av unionsbetydelse och de med jakträtt får även skjuta dessa arter enligt bestämmelser i svensk jaktlagstiftning (se jaktförordningen för gällande bestämmelser om jakt på exempelvis tvättbjörn och amerikansk kopparand).

14. Vad händer om en invasiv främmande växt sprider sig till en ekologisk odling? Kan odlaren tvingas att använda kemiska bekämpningsmedel?

Förordningen innebär att man är skyldig att snabbt och permanent avlägsna eller hantera en invasiv art av unionsbetydelse, men den föreskriver inte några specifika åtgärder. Det är upp till medlemsstaterna att välja åtgärder som passar de lokala förhållandena.

15. Vad gäller för listade arter som av tradition används för konsumtion? Behöver fiskare sluta fiska signalkräfta? Blir det inte längre möjligt att exportera levande ullhandskrabba till Kina?

Fiske av listade invasiva främmande arter av unionsbetydelse kan fortsätta om det ingår i ett nationellt hanteringsprogram. I Sverige har man fiskat signalkräfta under lång tid

och Nederländerna exporterar ullhandskrabba till Kina. Fiske och annan typ av fångst kan inkluderas i ett kontrollprogram, men utsättning av arten är absolut förbjudet. Det kan bli möjligt att få tillstånd att sälja levande exemplar om rymning kan förhindras på ett effektivt sätt. Transport kan dock inte ske till eller genom medlemsstater som inte har föreskrivit möjlighet till detta i sina hanteringsprogram.

16. Finns det EU-medel avsatt för att genomföra åtgärder enligt förordningen?

Det kommer inte att finnas några öronmärkta EU-medel för de åtgärder som följer av förordningen, men stöd kan fås från befintliga EU-stöd t.ex. LIFE-programmet och medlen för landsbygds- och regional utveckling. Särskilt LIFE-programmet stödjer både förebyggande projekt och åtgärder för att begränsa negativa effekter. Några exempel på LIFE-projekt är ett projekt som genom samarbete med handelsträdgårdar ska förhindra introduktion av invasiva främmande växter i Belgien, skydd av inhemsk biologisk mångfald genom att bekämpa mårddhund i Sverige samt ett projekt som tar fram riskbedömningar för prioriterade invasiva främmande växter som ännu inte har etablerat sig i EU.

17. När uppdateras unionsförteckningen över invasiva främmande arter? Hur kan berörda sektorer få förhandsinformation om vilka arter som kommer i fråga?

Unionsförteckningen är inte statisk och uppdateringar pågår löpande. EU-kommissionen och varje medlemsstat har möjlighet att ta fram en riskbedömning för en invasiv främmande art enligt förordningens krav och sedan begära att arten ska tas upp på unionsförteckningen. Riskbedömningen och övriga nödvändiga beslutsunderlag granskas och vetenskapliga synpunkter på underlagen kan lämnas av intressenter till Kommissionen (europeiska organisationer) samt Havs- och vattenmyndigheten eller Naturvårdsverket (svenska organisationer) innan omröstning sker av medlemsstaterna i genomförandekommittén. För svensk del så samråder alla berörda myndigheter innan regeringen beslutar om Sveriges ställningstagande till respektive föreslagna art.

Information om vilka arter som övervägs att tas in på förteckningen kan man hitta på den här webbplatsen:

http://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/index_en.htm